

**WYTYCZNE
DOTYCZĄCE OCHRONY DZIECI I MŁODZIEŻY
W ARCHIDIECEZJI POZNAŃSKIEJ**

Poznań 2019

I. WPROWADZENIE

Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w Archidiecezji Poznańskiej, zawierają podstawowe wartości, normy i procedury dotyczące wszelkich działań wśród dzieci i młodzieży Archidiecezji Poznańskiej, zwłaszcza w obszarze zagrożeń na tle seksualnym.

Wytyczne – zatwierdzone przez Arcybiskupa Poznańskiego – przeznaczone są do stosowania we wszystkich parafiach, instytucjach, wspólnotach i dziełach Archidiecezji Poznańskiej, zarówno przez osoby duchowne, jak i świeckie, które podejmują jakąkolwiek działalność wśród dzieci i młodzieży.

Wszyscy duchowni i wszystkie osoby świeckie, pracujące z dziećmi i młodzieżą, oraz przygotowujące się do podjęcia jakiegokolwiek posługi na rzecz małoletnich Archidiecezji Poznańskiej zobowiązani są do zapoznania się z powyższym dokumentem oraz do pisemnego oświadczenia o znajomości jego treści i stosowaniu go w posłudze duszpasterskiej i życiu osobistym. Podpisane oświadczenie zostanie złożone w aktach osobowych.

Każda placówka edukacyjna czy opiekuńczo-wychowawcza Archidiecezji Poznańskiej, która w ramach działalności statutowej podejmuje stałą opiekę nad dziećmi, młodzieżą lub osobami niepełnosprawnymi, winna stosować się do odpowiednich kodeksów procedur i zachowań.

II. PRIORYTETY DZIAŁAŃ

1. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka, objawiona w prawie Bożym i strzeżona przez prawo ludzkie, stanowi źródło i gwarancję bezpieczeństwa każdej osoby objętej naszą działalnością.
2. Jako członkowie Kościoła katolickiego w życiu, postępowaniu z innymi i rozwiązywaniu problemów opieramy się na zasadach Ewangelii, traktując z należnym szacunkiem wszystkich ludzi.
3. Szczególną troską otaczamy osoby bezbronne, małoletnie i chore, które w duchu Ewangelii staramy się chronić przed każdym złem. Opieka nad dziećmi i młodzieżą zawsze związana jest z dbałością o ich integralny i pełny rozwój, dobro duchowe, psychiczne i fizyczne.
4. Jednoznacznie odrzucamy, jako sprzeczne z zasadami życia społecznego – szczególnie życia chrześcijańskiego – wszelkie formy przemocy, zwłaszcza akty wykorzystania seksualnego, dokonywane wobec osób powierzonych naszej opiece i pozostających wobec nas w jakiegokolwiek zależności.
5. We wszelkich przypadkach podejrzenia o nadużycia seksualne naszym celem jest doprowadzenie do wyjaśnienia zaistniałej sprawy, ochrona poszkodowanych oraz udzielenie pomocy ofiarom i ukaranie sprawcy. W tym celu, nie rezygnując z prawa do obrony, nie akceptujemy działań mających na celu bagatelizowanie lub tuszowanie sprawy, lecz dążymy do prawdy. Nie akceptujemy biernego milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców tego typu nadużyć.
6. Szczególną troską otaczamy osoby pokrzywdzone, oferując im zrozumienie, towarzyszenie, wsparcie i opiekę terapeutyczną i duszpasterską.
7. Podejmujemy wszelkie czynności, mające na celu niedopuszczenie do powtórzenia się takich sytuacji w przyszłości.
8. Akty przemocy są ciężkimi grzechami, domagającymi się jednoznacznych reakcji, zaś ze strony winowajcy podjęcia pokuty i naprawienia wyrządzonych krzywd. Z pokorą uznając powagę sytuacji i wyrażając ból z powodu słabości naszych braci i siostr, którzy dopuścili się takich czynów, nie odwracamy się od nich, ale staramy się okazać im wszelką pomoc, o ile tylko uznając własny grzech, z odpowiedzialnością podejmą wysiłek nawrócenia.
9. Działania wobec sprawców traktujemy jako część działalności profilaktycznej, mającej na celu zapobieganie podobnym zdarzeniom.
10. W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach nadużyć na tle seksualnym stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski.

III. PRZEMOC NA TLE SEKSUALNYM WOBEC MAŁOLETNIICH

1. Termin „**wykorzystywanie seksualne dzieci**” (*child sexual abuse*) Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje jako „włączanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest ono w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i/lub na którą nie jest dojrzałe rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób i/lub która jest niezgodna z normami prawnymi lub obyczajowymi danego społeczeństwa. Z wykorzystywaniem seksualnym mamy do czynienia, gdy taka aktywność wystąpi pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy. Celem takiej aktywności jest zaspokojenie potrzeb innej osoby. Aktywność taka może dotyczyć: namawiania lub zmuszania dziecka do angażowania się w prawnie zabronione czynności seksualne; wykorzystywania dziecka do prostytucji lub innych prawnie zakazanych praktyk o charakterze seksualnym; wykorzystywania dziecka do produkcji materiałów lub przedstawień o charakterze pornograficznym”.

Wykorzystywanie seksualne dziecka jest więc angażowaniem dziecka przez dorosłego w jakąkolwiek aktywność seksualną, niezależnie od motywów. Według polskiego prawa wszelkie kontakty seksualne osoby dorosłej z dzieckiem poniżej 15 roku życia są przestępstwem. Nawet, jeśli dziecko wyrazi zgodę na taki kontakt lub samo go inicjuje, nie zmienia to odpowiedzialności karnej i moralnej dorosłego sprawcy.

Polskie prawo powszechne uznaje, że dziecko do ukończenia 15 roku życia nie jest wystarczająco dojrzałe fizycznie i psychicznie do kontaktów seksualnych i nie może zgodzić się na nie w ważny prawnie sposób.

Natomiast w myśl przepisów prawa kanonicznego bezwzględnej ochronie przed wykorzystaniem seksualnym podlega każda osoba do 18 roku życia.

2. Termin „**pedofilia**” w niniejszym dokumencie zostaje użyty na określenie szeroko rozumianych zachowań tych sprawców seksualnego wykorzystywania dziecka, dla których dziecko jest preferencyjnym obiektem zaspokajania potrzeb seksualnych.

Termin „**efebofilia**” odnosi się do seksualnej preferencji dorosłych do kontaktów z osobami w późnym okresie dojrzewania w wieku około 15–19 lat, w odróżnieniu od pedofilii.

3. **Dziecko** w kontekście wykorzystywania seksualnego definiowane jest na ogół poprzez odwołanie się do kryteriów prawnych. Z wykorzystywaniem seksualnym mamy do czynienia, jeśli określone zachowania dotyczą osoby „w wieku bezwzględnej ochrony”, „nie-mogącej wyrazić na nie ważnej prawnie zgody”.

Definicje prawne, formułowane w kodeksach karnych poszczególnych krajów, precyzyjnie określają granicę wieku, poniżej której kontakty o charakterze seksualnym uznawane są za wykorzystywanie seksualne.

W prawie kanonicznym osoba duchowna popełnia przestępstwo, dopuszczając się wykorzystania seksualnego wobec osoby poniżej osiemnastego roku życia. Z osobą małoletnią zrównane są w tym przypadku osoby w stanie bezradności oraz takie, które na sposób trwały posiadają niepełne używanie rozumu.

4. **Sprawcą** w relacjach seksualnych, określanych jako wykorzystywanie seksualne, jest osoba, która ma przewagę nad dzieckiem. Przewaga ta dotyczy wieku, stopnia rozwoju oraz wynika z relacji pomiędzy sprawcą a dzieckiem. Relacje władzy, sprawowania opieki, pokrewieństwa pomiędzy sprawcą a dzieckiem decydują o uznaniu kontaktów seksualnych pomiędzy nimi za wykorzystywanie seksualne, niezależnie od tego, czy dziecko wyraża na takie kontakty zgodę, czy też nie. Na ogół sprawca jest określany jako osoba aktywnie działająca w celu zaspokojenia swoich potrzeb. Charakter tych potrzeb zazwyczaj nie jest jednak precyzowany, nie stanowi więc ważnego kryterium definicyjnego.

Uznaje się również za wykorzystywanie angażowanie dziecka przez rówieśników w wymuszone kontakty seksualne, przyjmując za kryterium sprawstwa czyn i relacje przewagi.

5. **Charakterystyka zachowań, określanych jako wykorzystywanie seksualne dziecka**

Za wykorzystywanie seksualne dziecka jest uznawana jakakolwiek aktywność o charakterze seksualnym bądź aktywność niezgodna z normami prawnymi i obyczajowymi danego społeczeństwa.

Na potrzeby niniejszego dokumentu przyjmuje się następującą definicję¹:

„Termin «zachowania seksualne angażujące dziecko» odnosi się do aktywności, których celem jest stymulacja seksualna. Nie odnosi się do kontaktu z genitaliami dziecka w celach związanych ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem.

Zachowania takie dzielą się na:

a) zachowania z kontaktem fizycznym, związanym z dotykiem genitaliów lub/i odbytu dziecka lub piersi dziewczynek oraz dotykiem tych części ciała partnera przez dziecko. Wyróżnia się dwa typy zachowań z kontaktem fizycznym: penetracja oraz kontakt bez penetracji – dotykanie intymnych części ciała dziecka, całowanie o charakterze seksualnym oraz dotykanie przez dziecko intymnych części ciała partnera.

b) zachowania bez kontaktu fizycznego, takie jak ekshibicjonizm, *voyeurism* (podglądanie, doprowadzenie do eksponowania genitaliów przez dziecko) oraz włączanie dziecka w oglądanie lub produkcję materiałów pornograficznych. Ta forma wykorzystywania zawiera również składanie dziecku propozycji o charakterze seksualnym i werbalne molestowanie dziecka (np. lubieżne komentarze na temat ciała dziecka)”.

6. Ważnym kryterium ze względu na charakter, konsekwencje i aspekt prawny wykorzystywania seksualnego dzieci jest **relacja pomiędzy dzieckiem i sprawcą wykorzystania**.

Ze względu na to kryterium wyróżnia się wewnątrzrodzinne wykorzystywanie seksualne (*intrafamilial sexual abuse*) oraz wykorzystywanie przez sprawcę spoza rodziny (*extrafamilial sexual abuse*). Rozróżnienie ze względu na to kryterium nie pokrywa się ściśle z kategoriami wykorzystywania przez sprawcę spokrewnionego (kazirodztwo) i niespokrewnionego.

¹ Finkelhor D., *Current Information on the Scope and Nature of Child Sexual Abuse*.

7. Kolejnym kryterium jest bezpośrednia **motywacja sprawcy** wykorzystania, przy szerokim rozumieniu sprawstwa. Ze względu na to kryterium można wyróżnić:

- a) **Wykorzystywanie seksualne dziecka dla osiągnięcia satysfakcji seksualnej przez sprawcę.** Do tej kategorii należą niekomercyjne i komercyjne kontakty dziecka z aktywnym seksualnie sprawcą, zarówno preferującym dziecko jako partnera seksualnego (pedofilia), jak i traktującym dziecko jako zastępczy obiekt zainteresowań seksualnych.
- b) **Świadome zaniechanie ochrony dziecka przed wykorzystywaniem seksualnym dla innych niż seksualne celów** uznanych za ważne przez sprawcę, np. ochrona związku z partnerem, uniknięcie roli partnera seksualnego (za wykorzystanie seksualne dziecka uznaje się też narażanie dziecka na oglądanie współżycia seksualnego rodziców lub innych dorosłych).
- c) **Wykorzystywanie seksualne dziecka dla osiągnięcia zysku** – produkcja materiałów pornograficznych z udziałem dziecka, oferowanie dziecka jako partnera opłacanych kontaktów seksualnych (stręczycielstwo)².

Kryteriami stosowanymi przy specyfikowaniu różnych form wykorzystywania seksualnego dzieci jest też **użycie (bądź nieużywanie) przemocy** przez sprawcę.

8. Molestowanie seksualne za pośrednictwem mediów elektronicznych:

- a) **Seksting** oznacza przesyłanie treści (zdjęć, filmików) o charakterze erotycznym, za pomocą mediów elektronicznych. Z reguły oznacza to przesyłanie swoich nagich, półnagich lub uporzorowanych na erotyczne zdjęć. Może również przyjmować formę komunikacji na żywo, z wykorzystaniem kamery internetowej w telefonie lub komputerze. Seksting niesie za sobą konsekwencje prawne. Regulacje Kodeksu Karnego mówią, iż umieszczanie, rozpowszechnianie i kopiowanie pornograficznych zdjęć osób nieletnich jest karalne³.
- b) **Sextortion** oznacza sytuację, gdy ofiara zostaje przekonana do przesłania swojego zdjęcia lub nagrania, na którym prezentuje się w sposób erotyczny. Następnie materiał ten jest wykorzystany do szantażowania ofiary – pod groźbą upublicznienia kompromitujących materiałów sprawca przemocy seksualnej nakłania zwykle ofiarę do przesyłania kolejnych zdjęć i filmów – często już o charakterze czysto pornograficznym.
- c) **Pornografia** obejmuje wszelkie utwory literackie, sztuki teatralne, pisma, obrazy, rysunki o treści obscenicznej, obliczone na wywoływanie erotycznego podniecenia seksualnego.
Pornografia dziecięca, tzw. pedofilna, to „wszelkie materiały ukazujące dziecko uczestniczące w rzeczywistych lub symulowanych zachowaniach o wyraźnie seksualnym cha-

² „Wykorzystywanie seksualne dzieci w celach komercyjnych jest pogwałceniem podstawowych praw dziecka. Dziecko traktuje się jako przedmiot seksualny o wartości handlowej, a wynagrodzenie wypłacane jest dziecku lub osobie trzeciej, w gotówce lub w naturze. Seksualne wykorzystywanie dzieci w celach komercyjnych (dziecięca prostytutka i pornografia) stanowią formę zniewolenia i przemocy wobec dzieci. Są równoznaczne z pracą przymusową i współczesną formą zniewolenia” (*Deklaracja Końcowa I Światowego Kongresu Przeciwko Seksualnemu Wykorzystywaniu Dzieci w Celach Komercyjnych* [Declaration and Agenda for Action from the World Congress against the Commercial Sexual Exploitation of Children], Sztokholm 1996).

³ Zgodnie z przepisami polskiego Kodeksu karnego grozi za to kara od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Prawo kanoniczne uznaje tego rodzaju wejście przez osobę duchowną w obieg pornografii dziecięcej (poniżej 14-go roku życia) za przestępstwo zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary. Por. Lizut J., Bednarek J., Andrzejewska A., Bąkiewicz M., *Zagrożenia cyberprzestrzeni kompleksowy program dla pracowników służb społecznych*, Warszawa 2014.

rakterze lub wszelkie przedstawienia organów płciowych dziecka w celach głównie seksualnych”⁴.

d) Grooming. Termin *child grooming* (z ang. osvajanie, uwodzenie) definiowany jest jako: „akt pedofilski polegający na zjednywaniu sobie dziecka za pośrednictwem sieci teleinformatycznej (np. chat, blog, komunikatory internetowe itp.) celem wytworzenia między dorosłym a dzieckiem kontaktów seksualnych”⁵.

„Proces uwiedzenia składa się z 5 etapów:

- * Nawiązanie znajomości z dzieckiem, często połączone z udawaniem rówieśnika.
- * Budowanie relacji przez okazywanie zainteresowania, długie rozmowy, poświęcanie mu czasu, połączone z delikatnym sugerowaniem, że rodzicom czy wychowawcom nie można ufać, bo nie rozumieją dziecka.
- * Ocena ryzyka odkrycia znajomości – rozmowy, dzięki którym dorosły uzyskuje informacje czy znajomość jest i będzie rzeczywiście okryta tajemnicą.
- * Przekonanie dziecka o wyjątkowości relacji. Ważnym elementem jest osvajanie dziecka z treściami seksualnymi, np. dzielenie się z nim pornografią. Namawianie do dzielenia się swoimi rozebranymi zdjęciami.
- * Spotkanie i uwiedzenie w świecie rzeczywistym – czasem dobrowolne, czasem wymuszone szantażem, że rozebrane zdjęcia (filmy) z udziałem dziecka zostaną ujawnione np. rodzicom”⁶.

9. Symptomy wykorzystywania seksualnego

Większość objawów wykorzystania seksualnego dziecka to objawy niespecyficzne, które trudno jednoznacznie interpretować i jednoznacznie uznać za skutek wykorzystania seksualnego. Powinny jednak zwrócić uwagę dorosłego następujące sygnały ostrzegawcze:

- * Używanie nowych określeń na intymne części ciała, nieadekwatna do rozwoju dziecka wiedza na tematy seksualne
- * Seksualna aktywność dziecka wobec zabawek lub innych dzieci
- * Projekcja seksualna w zabawach, grach, rysunkach itp.
- * Nagłe używanie wulgaryzmów
- * Obawa przed pewnymi osobami lub miejscami (np. dziecko nie chce zostać samo z konkretną osobą lub nagle staje się w jej obecności przygaszone)
- * Infantyilizacja zachowania (np. powrót do moczenia się u dzieci starszych, ssanie kciuka itp.)
- * Nocne koszmary, kłopoty ze snem, bardzo silny lęk przed potworami
- * Odmowa ujawnienia sekretu, jakie dziecko ma z innym dorosłym

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady, cyt. za: Wójcik S., *Zagrożenia dzieci i młodzieży w internecie*” *Dzieci się liczą. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*, Fundacja „Dajemy Dzieciom Siłę”, 2017.

⁵ Dziembowski R., Szostak R., „*Child grooming*” w *świecie polskiego prawa karnego*, „Studia Prawnoustrojowe”, 2013, nr 19, s. 37-51.

⁶ Białecka B., Gil A. M., Werstak-Mościcka E., „*Chroń dziecko! Chronisz, bo kochasz. Raport ogólnopolskiej kampanii dotyczącej cyberprzemocy*”, Warszawa 2018, s.29-30

- * Opowiadanie o nowym starszym przyjacielu
- * Posiadanie pieniędzy, których nie dostało od rodziców
- * Samookaleczenia
- * Unikanie kontaktu fizycznego
- * Nagłe zmiany i wahania nastroju: wściekłość, gniew, strach lub wycofywanie się
- * Ciągłe zaburzenia żołądkowe, niemające rozpoznanej przyczyny
- * Utrata apetytu lub nadmierny apetyt; trudności z połykaniem

Uwaga: różne objawy występują lub nasilają się w zależności od wieku dziecka.

W przypadku występowania pewnych objawów specyficznych, np. rany w okolicach odbytu lub zapalenie dróg moczowych, należy pamiętać, że ich przyczyny mogą leżeć poza sferą seksualną. Dlatego zanim powiąże się takie objawy z podejrzeniem o seksualne wykorzystanie dziecka należy je zweryfikować przez stwierdzenie występowania innych objawów, wyżej wymienionych.

Natomiast w sposób niebudzący wątpliwości o wykorzystaniu seksualnym dziecka świadczy:

- * ciąża
- * choroba weneryczna
- * podejrzone ślady na ciele lub ubraniu dziecka

IV. ZASADY PREWENCJI

A. ZASADY OGÓLNE

1. Każda osoba małoletnia zasługuje na szacunek.
2. Każda osoba winna wykazywać daleko idącą troskę o integralność i poszanowanie granic nienaruszalności cielesnej każdego małoletniego. Wchodzenie w jakikolwiek kontakt z małoletnim musi iść w parze z najdalej posuniętą roztropnością i rozwagą.
3. Małoletnim przysługuje prawo do prywatności i ochrony intymności. Szczególną ostrożność powinno się zachować w takich miejscach jak przebieralnie, pływalnie, łazienki i toalety. W wymienionych miejscach personel nie może w żaden sposób ingerować w prywatność małoletnich, z wyjątkiem celów wychowawczych. Personel nie może wyręczać dzieci ani pomagać im w czynnościach natury osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie itp.), o ile dzieci są w stanie wykonać te czynności samodzielnie.
4. Ochronie podlega również wizerunek i dobre imię małoletniego. Należy uzyskać zgodę jego oraz rodzica na utrwalenie i upublicznienie wizerunku.
5. Szczególną troską należy otoczyć osoby ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi lub niepełnosprawnością ze względu na zwiększone narażenie na krzywdę.

B. INDYWIDUALNE SPOTKANIA Z MAŁOLETNIAMI

1. Jeżeli dobro małoletniego wymaga indywidualnego spotkania z członkiem personelu, spotkanie to nie może odbywać się w warunkach odizolowanych. W razie możliwości członek personelu przeprowadzający tego rodzaju spotkanie powinien zatroszczyć się o transparentność.
2. Indywidualnych spotkań z małoletnim nie wolno w nieroztropny sposób mnożyć, ani przedłużać.
3. Zaleca się unikania wizyt w prywatnych pokojach małoletnich, oraz zapraszania do pomieszczeń prywatnych w celach innych niż wychowawcze. W każdej parafii wskazane jest przygotowanie osobnego pomieszczenia.
4. Jeśli konieczna jest wizyta w domu prywatnym małoletniego, członek personelu nie powinien w jej trakcie wykraczać poza formalne ramy związane z wykonywaniem czynności zawodowych, a wizyta powinna odbywać się za wiedzą rodzica.
5. Szczególnie ważnym indywidualnym spotkaniem jest sprawowanie sakramentu pokuty. Należy dołożyć starań, aby sprawować go w konfesjonale. Jeśli zajdzie konieczność sprawowania go poza konfesjonalem (np. w czasie wakacji czy pielgrzymek), należy dołożyć szczególnych starań, by wybrane miejsce zapewniało ochronę tajemnicy spowiedzi, a jednocześnie dawało gwarancję zachowania zapisów niniejszego dokumentu.
6. W innych sytuacjach jest obowiązek zgłoszenia kompetentnemu przełożonemu.

C. PODRÓŻE, WYCIECZKI I INNE WYJAZDY

1. Poniższe zasady organizacji wyjazdów z dziećmi i młodzieżą są uzupełnieniem obowiązujących przepisów prawa państwowego.
2. Wszystkie wycieczki, wyjazdy, turnusy wakacyjne powinny być starannie planowane i w sposób formalny dokumentowane ze szczególnym uwzględnieniem kwestii transportu, zakwaterowania, planu dnia oraz bezpieczeństwa. Wymagane jest również uzyskanie zgody kompetentnego przełożonego.

Nie zaleca się – poza sytuacjami rodzinnymi – wyjazdów prywatnych z osobami małoletnimi.

3. Na każdy wyjazd z dziećmi i młodzieżą, po uprzednim zapoznaniu rodziców (opiekunów prawnych) z programem wyjazdu organizator wyjazdu zobowiązany jest uzyskać ich pisemną zgodę. Rodzice powinni zostać poinformowani o numerze telefonu, pod którym będą mogli uzyskać informacje o dziecku podczas jego wyjazdu.
4. Na początku wycieczki wychowawcy mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas niej zasadami i regulaminem, i odnotować ten fakt w dokumentacji np. w dzienniku wychowawcy.
5. W czasie wyjazdów należy zwrócić uwagę na zachowania podopiecznych mogące wskazywać na ich problemy z aklimatyzacją w grupie, trudnościami w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami oraz brak umiejętności w zakresie radzenia sobie z sytuacjami konfliktowymi pojawiającymi się w grupie rówieśników. Zadaniem wychowawcy jest podjęcie odpowiednich działań zmierzających do zniwelowania ww. trudności.
6. Szczególną uwagę i wyjątkową czujność należy wykazać w stosunku do tych podopiecznych, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem dyskomfortu dla innych uczestników. Nikt nie może bagatelizować jakichkolwiek sygnałów mogących wskazywać na: izolowanie się podopiecznego w grupie rówieśników, przejawy agresji wśród dzieci i młodzieży, konflikty między podopiecznymi, pojawiające się wśród wychowanków zachowania seksualne nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników zagubienia i nieporadności słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie. Należy w takich sytuacjach podjąć odpowiednie działania.
7. Należy poświęcać jak najwięcej uwagi wychowankom, którzy nie radzą sobie w kontaktach z rówieśnikami: na bieżąco oceniać, czy sytuacja pobytu nie stanowi dla takiej osoby zbyt dużego obciążenia emocjonalnego, mogącego powodować zagrożenie dla jego zdrowia lub życia.
8. W razie stwierdzenia tego rodzaju przypadków każdy ma obowiązek podjąć działania w celu wyjaśnienia zaistniałej sytuacji oraz powinien bezzwłocznie przystąpić do podjęcia odpowiednich czynności zapewniających bezpieczeństwo, spokój i dobre samopoczucie podopiecznych, w tym:
 - a) ustalić przyczynę dostrzeżonych u podopiecznych problemów
 - b) pomóc małoletniemu, który zgłasza problem lub w przypadku którego dostrzeżono, iż ma problemy, których nie potrafi zasygnalizować
 - c) zgłosić stwierdzony przypadek przełożonemu oraz w uzasadnionych przypadkach rodzicom, opiekunom, odpowiednim władzom lub specjalistom.

9. Podczas wyjazdów należy zadbać w miarę możliwości o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie wychowawców, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.
10. Przewożenie dzieci i młodzieży może odbywać się jedynie na warunkach zaakceptowanych przez rodziców.
11. Należy zwrócić uwagę, aby czas przeznaczony na odpoczynek nocny zaplanowano w sposób zgodny z normami bezpieczeństwa. Szczególną uwagę należy poświęcić rozplanowaniu miejsc noclegowych. Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być odseparowane i nadzorowane przez personel w miarę możliwości tej samej płci, co przebywający w nich wychowankowie.
12. Opiekunowie nie powinni nocować w pomieszczeniu, w którym nocują dzieci lub młodzież. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien on o tym fakcie powiadomić inną osobę dorosłą: przełożonego lub kierownika wycieczki oraz, jeśli to możliwe, rodzica wychowanka.
13. Opiekun powinien na bieżąco przekazywać organizatorowi informacje na temat zdarzeń mających miejsce w trakcie organizowanych spotkań, które mogą stanowić zagrożenie dla ich uczestników oraz sygnalizować potrzebę podjęcia interwencji ze strony organizatorów w każdym przypadku, w którym taka interwencja może przyczynić się do rozwiązania dostrzeżonych problemów.

D. BEZPIECZEŃSTWO W CYBERPRZESTRZENI

Zasady komunikacji

1. Działalność w cyberprzestrzeni powinna uwzględniać diecezjalne wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w świecie rzeczywistym i stosować je odpowiednio do świata wirtualnego.
2. Wszelkiej działalności w cyberprzestrzeni powinna towarzyszyć świadomość odpowiedzialności moralnej i prawnej za publikowane i akceptowane treści.
3. Wszystkie osoby zaangażowane w dzieła Kościoła – zarówno duchowni jak i świeccy – są w swojej działalności internetowej traktowane jako osoby publiczne (np. nie istnieje coś takiego jak „prywatny blog” księdza czy katechety).
4. Zakazuje się publikowania (bądź zachęcania do przesyłania sobie) treści o charakterze seksualnym, erotycznym, wulgarnym, poniżającym inne osoby, nakłaniającym do przemocy. Dlatego z wielką rozwagą należy też podchodzić do publikowania / udostępniania treści, które mogą wzbudzać zgorszenie u potencjalnego odbiorcy, np. duchowny w samym stroju kąpielowym.
5. Komunikacja z osobami małoletnimi powinna dotyczyć wyłącznie działalności duszpastersko-wychowawczej.
6. Należy bezwzględnie przestrzegać zasad ograniczeń wiekowych i nie komunikować się za pośrednictwem mediów społecznościowych z małoletnimi, którzy założyli konta nielegalnie.

Ochrona przed szkodliwymi treściami

1. W sytuacji gdy dzieło wychowawcze wymaga zapewnienia dostępu małoletnim do internetu, urządzenia muszą posiadać zabezpieczenia uniemożliwiające dostęp do treści szkodliwych (zwłaszcza pornografii).
2. Na terenie dzieła wychowawczego:
 - a) dostęp małoletniego do internetu możliwy jest wyłącznie pod nadzorem pełnoletniego członka personelu,
 - b) nakazuje się ustalenie i egzekwowanie zasad korzystania przez dzieci ze smartfonów/telefonów komórkowych.

V. OCHRONA PRAWNA DZIECI I MŁODZIEŻY

A. REGULACJE PRAWNE – PRAWO POLSKIE

W rozumieniu prawa polskiego w zapisach kodeksu karnego⁷ przestępstwo stanowi m.in.:

1. obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej lat piętnastu – k.k. art. 200:

§1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

2. udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat piętnastu – k.k. art. 200:

§3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§4. Karze określonej w §3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§5. Karze określonej w §3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

3. zgwałcenie osoby poniżej lat piętnastu – k.k. art. 197 §3 ust. 2, wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo – k.k. art. 198,

4. wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat piętnastu – k.k. art. 202:

§3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§4a. Kto przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§4c. Karze określonej w §4b podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego uczestniczy w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – k.k. Dz.U. 1997.88.553. (skrót k.k.)

5. nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej lat piętnastu w celu wykorzystania seksualnego – k.k. art. 200 a⁸:

§1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 §3 pkt. 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

6. nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego – k.k. art. 199:

§1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. §2. Jeżeli czyn określony w §1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5

§3. Karze określonej w §2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

7. uporczywe nękanie – k.k. art. 190 a:

§1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§3. Jeżeli następstwem czynu określonego w §1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Przestępstwa, o których mowa, ścigane są z oskarżenia publicznego – na wniosek osoby pokrzywdzonej lub z urzędu. W przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni, przedawnienie karalności przestępstw określonych w rozdziale XXV k.k., tj. przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego 30 roku życia.

⁸ Artykuł ten obowiązuje od 8.06.2010 roku

B. REGULACJE PRAWNE – PRAWO KANONICZNE

W porządku prawnym Kościoła katolickiego rozstrzygnięcie w sprawach przestępstw seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich jest zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary (*motu proprio* „*Sacramentorum sanctitatis tutela*” z 21 maja 2010 r., art. 6 §1).

Do najcięższych przestępstw tego rodzaju prawo Kościoła zalicza:

1. przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione przez duchownego z niepełnoletnim poniżej osiemnastego roku życia (z niepełnoletnim zrównana jest osoba, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem);
2. nabywanie albo przechowywanie lub upowszechnianie w celach satysfakcji seksualnej obrazów pornograficznych przedstawiających małoletnich poniżej czternastego roku życia przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

Z zastrzeżeniem prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylenia przedawnienia w indywidualnych przypadkach, przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu, popełnione przez duchownego z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, ulega przedawnieniu po upływie dwudziestu lat od dnia, w którym niepełnoletni ukończył osiemnasty rok życia.

Ponadto Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności (konkubinat, czyny homoseksualne, inne naruszenia szóstego przykazania Dekalogu).

Kodeks Prawa Kanonicznego stanowi w kanonie 1395:

§1. Duchowny konkubinariusz poza wypadkiem, o którym mowa w kan. 1394, oraz duchowny trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorszenie, winien być ukarany suspensą, do której, gdy mimo upomnienia trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego.

§2. Duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego.

VI. PROCEDURY POSTĘPOWANIA

A. PROCEDURA POSTĘPOWANIA KANONICZNEGO W KONKRETNYCH PRZYPADKACH

Opierając się na wymienionych w niniejszym dokumencie przesłankach – ochrony i pomocy pokrzywdzonym i poszkodowanym oraz ukarania winnych i zadośćuczynienia za krzywdy – w sprawach związanych z molestowaniem seksualnym prawo Kościoła katolickiego nakłada na biskupa diecezjalnego, a w przypadku zakonów na wyższych przełożonych zakonnych, obowiązek przeprowadzenia wstępnego dochodzenia, a następnie przekazanie uzyskanej dokumentacji do Kongregacji Nauki Wiary, która to Kongregacja uzyskała od Papieża specjalne uprawnienia do prowadzenia dochodzenia na szczeblu Stolicy Apostolskiej.

Celem wstępnego dochodzenia jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistniałego przestępstwa i wykazania zasadności oskarżenia, a w przypadku stwierdzenia prawdziwości stawianych zarzutów, po zebraniu stosownej dokumentacji, przekazanie jej Stolicy Apostolskiej. W praktyce oznacza to konieczność spełnienia poniższych warunków oraz zachowania następującej procedury:

1. Osobą kompetentną do przyjęcia i prowadzenia sprawy jest Arcybiskup Poznański lub jego prawny zastępca, który – zapoznawszy się osobiście ze sprawą – powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub powołanej przez siebie komisji.
2. W Archidiecezji Poznańskiej powołany jest Delegat Arcybiskupa ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży oraz kierowana przez niego Komisja ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży, która w normalnych sytuacjach jest wyznaczana jako odpowiedzialna za przeprowadzenie wstępnego dochodzenia.

(Nazwisko oraz aktualne dane kontaktowe Delegata znajdują się na oficjalnej stronie internetowej Archidiecezji Poznańskiej: www.archpoznan.pl w zakładce Pomoc/Delegat biskupa ds. ochrony dzieci i młodzieży).

3. Każdy, kto posiada wiedzę lub podejrzenie na temat ewentualnych nadużyć seksualnych wobec małoletnich poniżej 18 roku życia, dokonanych przez osoby duchowne lub świeckie zaangażowane w dzieła prowadzone przez Kościół katolicki na terenie Archidiecezji Poznańskiej, ma obowiązek niezwłocznie zgłosić swoje podejrzenia Arcybiskupowi Poznańskiemu lub jego Delegatowi. Dotyczy to również przypadków, gdy podejrzana osoba nie żyje.
4. Osoba oskarżająca może zgłosić się do Arcybiskupa Poznańskiego lub jego Delegata, a w przypadku oskarżenia wobec osoby zakonnej, która posługuje na terenie Archidiecezji Poznańskiej, również do przełożonego wyższego, któremu podlega oskarżona osoba. W takiej sytuacji arcybiskup podejmie stałą współpracę z wyższym przełożonym, stosownie do warunków, lecz obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przynależy do przełożonych zakonnych. Osobie oskarżającej należy wyraźnie przypomnieć o jej prawie do złożenia doniesienia do cywilnych organów ścigania, zgodnie z wszystkimi przepisami prawa świeckiego.

5. Gdy oskarżenie zostało wniesione przeciwko **zmarłemu duchownemu**, zasadniczo nie przeprowadza się dochodzenia kanonicznego, chyba że z różnych racji wydałoby się to pożyteczne dla wyjaśnienia sprawy.
6. Ofiarę seksualnego wykorzystania – która może, ale też nie musi być osobą oskarżającą – oraz jej bliskich należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy. Należy też – jeśli jest taka potrzeba – ułatwić jej uzyskanie specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej.
7. Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zbadanie faktów i okoliczności oraz poczytalności domniemanego sprawcy czynu przeciwko szóstemu przykazaniu wobec osób niepełnoletnich poniżej 18. roku życia, a także poznanie i formalne opisanie stanu faktycznego, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa lub popełnienia kolejnych, a także ułatwienie naprawienia zła. Dlatego pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie zweryfikować, dbając jednocześnie o zachowanie sekretu. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie listy, korespondencja elektroniczna, SMS-y oraz notatki z rozmów telefonicznych stanowią podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej na bezpośrednią rozmowę. Na podstawie pierwszej zweryfikowanej informacji arcybiskup lub jego delegat rozstrzyga, czy rozpoczynać natychmiast wstępne dochodzenie kanoniczne. Jeśli decyduje o jego rozpoczęciu, sprawą zajmuje się Komisja ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży.
8. Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie wszelkich możliwych do pozyskania i wiarygodnych informacji. Dokonuje się to przez przesłuchania pokrzywdzonych i świadków, zebranie wszelkich możliwych dokumentów, w tym opinii lekarskich i psychologicznych. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, arcybiskup postąpi wg zapisu kan. 1722 Kodeksu Prawa Kanonicznego, który zezwala ograniczyć lub zakazać sprawowania czynności duszpasterskich, nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miejscu lub terytorium, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii.
9. Jeżeli ujawnione fakty dotyczyły niedalekiej przeszłości, lecz nie mają swej kontynuacji, wówczas arcybiskup rozstrzyga, czy zastosować wobec duchownego środki zapobiegawcze czy odsunąć go od pracy z dziećmi i młodzieżą do czasu wyjaśnienia sprawy.
10. Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat, zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych arcybiskup może zachęcić duchownego, który jest oskarżony, do wyrażenia uprzedniej i dobrowolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie czy też, jeśli byłoby to konieczne, także terapii.
11. Oskarżony aż do momentu udowodnienia winy w wyniku przeprowadzenia formalnego procesu korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy prawnej i psychologicznej. Gdyby podejrzania nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia. Ma on też prawo do zadośćuczynienia.

12. Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia jest z zasady przeznaczona jedynie do wewnętrznego użytku przełożonych kościelnych prowadzących sprawę. Arcybiskup powinien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę – biorąc pod uwagę znamiona przestępstwa – do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych zgodnie z prawem polskim. Mając na uwadze przepisy prawa świeckiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie kompetentnym organom ścigania, treścią dokumentacji nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskane z sakramentalnego forum wewnętrznego (tajemnica spowiedzi); analogicznie należy traktować wiedzę uzyskaną w ramach kierownictwa duchowego, gdyby ono łączyło się ze spowiedzią. Niemniej jednak również w takim przypadku należy podjąć starania, aby osobę posiadającą wiedzę na temat wykorzystania dziecka skłonić do zgłoszenia tego faktu w trybie, jaki pozwala na podjęcie kroków prawnych.
13. Dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego przez jednostki państwowe działające w oparciu o prawo polskie. W przypadku gdy wcześniej zostało wszczęte postępowanie przez organy państwowe, dochodzenie kanoniczne prowadzi się w zakresie, w jakim jest to możliwe. Arcybiskup winien zapoznać się z rozstrzygnięciami organów państwowych i uwzględnić je w swoich decyzjach. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna.
14. W przypadkach nadużyć przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą niepełnoletnią, która nie ukończyła 18. roku życia, popełnionych przez innych świeckich, działających w strukturach Kościoła, należy postępować w sposób analogiczny, jak ukazano wyżej.
15. Po stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia arcybiskup przekazuje sprawę Kongregacji Nauki Wiary.
16. Szczegółowe przepisy odnoszące się do powyższych spraw zostały nakreślone w Aneksach do „Wytycznych” Konferencji Episkopatu Polski.

Obowiązek zgłoszenia przestępstwa organom państwowym (*Kodeks karny*, art. 240.)

1. Przewidziana powyżej procedura kościelna w żaden sposób nie zwalnia ani nie modyfikuje obowiązków wynikających wprost z przepisów prawa państwowego, w tym m.in.:
 - a) z obowiązku zawartego w kodeksie karnym – art. 240 §1: „Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 §3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.
 - b) Z obowiązków zawartych w art. 12 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. nr 180, poz. 1493): „Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora”, „Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub in-

ny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie", oraz z obowiązków przewidzianych w art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego:

§1. Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

§2. Obowiązek wymieniony w §1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

c) Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję⁹.

2. Art. 240 k.k. wspomina o obowiązku zgłaszania „wiarygodnych informacji”. Ważne jest zatem, aby informacje o przestępstwie zostały w konkretny sposób potwierdzone. W tym celu należy przestrzegać następujących zasad:

a) W przypadku oskarżeń przeciwko osobom duchownym podejmowane jest dochodzenie wstępne i dopiero w jego konsekwencji uznaje się doniesienie za wiarygodne bądź nie – w tym pierwszym przypadku sprawa zostaje przekazana organom ścigania.

b) W przypadku gdy osoba duchowna jest naocznym świadkiem przestępstwa, wówczas jej relacja złożona na piśmie (nawet krótka notatka) jest poświadczeniem faktu, w oparciu o który podejmuje się działania angażujące organy ścigania.

c) Gdy osoba duchowna uzyska informację o popełnieniu przestępstwa od ofiary lub osoby trzeciej, będącej świadkiem zdarzenia, uwiarygodnienie tego faktu następuje przez sporządzenie notatki z rozmowy, jaka musi być potwierdzona własnoręcznym podpisem przez osobę informującą. W takim przypadku należy poinformować daną osobę o prawnym obowiązku zgłaszania takich przypadków organom ścigania oraz ustalić kto i w jakiej formie tego dokona.

d) W każdym z powyższych przypadków zgłoszenie właściwym organom dokonuje się za pośrednictwem Kurii Metropolitalnej i przez kompetentnych prawników z nią współpracujących.

e) Podczas gromadzenia i przechowywania danych – poza obowiązkiem rzetelności i dyskrecji – konieczne jest uwzględnienie aktualnych norm prawnych. W związku z *Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych (RODO)* należy pamiętać o uwzględnieniu przepisów wewnętrznościowych dotyczących ochrony danych osobowych zawartych w *Dekrecie ogólnym w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim* wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r.

⁹ Zgodnie z treścią przepisu art. 304 §1 Kodeksu postępowania karnego, każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Użyte określenie oznacza, iż jest to moralny obowiązek każdego praworządnego człowieka. Z uwagi na to, iż jest to moralny obowiązek, to za jego naruszenie (tj. niezgłoszenie zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa) nie grozi żadna kara, za wyjątkiem wyraźnie prawem przewidzianych szczególnych sytuacji.

- f) Sekret powierzony podczas spowiedzi jest objęty absolutną tajemnicą i w żaden sposób nie może być złamany (przekroczenie tego przepisu pociąga konsekwencje przewidziane przez prawo kanoniczne).

B. PROCEDURA POSTĘPOWANIA WOBEC KONKRETNÝCH OSKARŻEŃ I ZARZUTÓW

1. Gdy ktoś dowiedział się o zarzucie o molestowanie przez osobę działającą w strukturach archidiecezji

W przypadku, gdy ktoś dowiedział się o niedopuszczalnym zachowaniu osoby duchownej (niezależnie, czy zgłasza się sama ofiara, czy jej krewni lub znajomi), należy:

- * z uwagą wysłuchać, uzyskując podstawowe informacje co do czasu, miejsca i okoliczności zdarzeń
- * wykazać zrozumienie i zaangażowanie, nie bagatelizować i nie lekceważyć sprawy
- * upewnić się, czy nie zaszła pomyłka oraz czy nie mamy do czynienia z nadinterpretacją normalnych gestów
- * nie sugerować mówiącej osobie, że „nic wielkiego się nie stało”, kwestionować jej doświadczenia, nie wydawać żadnych opinii
- * poprosić o wyrażenie zgody na przekazanie sprawy osobom kompetentnym oraz na spotkanie z osobą, która w imieniu arcybiskupa przejmie sprawę i przeprowadzi wstępne dochodzenie.

Jeśli ktoś został obdarzony zaufaniem jako osoba „pierwszego kontaktu”, należy tę powinność podjąć, pamiętając, że nie jest jego obowiązkiem prowadzenie dalszych czynności ani przeproszanie za to, co miało miejsce. Należy doprowadzić do przekazania sprawy Arcybiskupowi Poznańskiemu lub innej osobie upoważnionej.

Niedopuszczalne jest prowadzenie samodzielnego śledztwa ani równoległego dochodzenia, gdy sprawa została już przekazana Arcybiskupowi Poznańskiemu; należy wykazać się jak najdalej posuniętą dyskrecją.

W przypadku sprawy znanej już (nawet w minimalnym zakresie) opinii publicznej, nie należy wypowiadać się na jej temat, wyrażając swoje własne opinie, podając własną wersję zdarzeń, czy występować w obronie kogokolwiek. Osobą upoważnioną do kontaktu z osobami niewłaśczoneymi w sprawę (w tym z przedstawicielami mediów) jest tylko osoba, wyznaczona przez arcybiskupa pełniąca funkcję rzecznika w danej sprawie.

Osobie prowadzącej dochodzenie należy udzielić koniecznej pomocy, unikając podejmowania jakichkolwiek działań na własną rękę.

2. Gdy ktoś został sam oskarżony

W takim przypadku – nawet jeśli zarzuty są nieprawdziwe i krzywdzące – oskarżony winien uznać, że jako osoba bezpośrednio zaangażowana w sprawę może być nieobiektywny i dlatego powinien on niezwłocznie zawiadomić o wszystkim arcybiskupa lub jego delegata, którzy podejmą konieczne działania.

Należy także unikać bezpośredniego kontaktu z osobą oskarżającą, ponieważ może to zostać potraktowane jako próba nacisku, wywierania wpływu lub dążenia do wyciszenia sprawy.

W przypadku obciążenia zarzutami należy podjąć jak najdalej idącą współpracę z prowadzącym dochodzenie. Sprawą kluczową jest fakt, czy oskarżony współpracuje z osobą odpowiedzialną za prowadzenie dochodzenia, czy też utrudnia takie działania.

3. Gdy w środowisku zaczynają pojawiać się informacje o nagannym postępowaniu jakiejś osoby działającej w strukturach archidiecezji

O sprawie należy poinformować arcybiskupa lub jego delegata (nawet jeśli sprawa wydaje się wątpliwa).

Gdy zostanie się poproszonym o pomoc przez pokrzywdzonego lub osoby trzecie należy uzyskać od nich możliwie dokładne informacje o sprawie, w celu przekazania ich arcybiskupowi.

Nie wolno prowadzić dochodzenia na własną rękę; należy pamiętać, że to, co słyzy się od jednej strony, daje obraz niepełny. Natomiast zadaniem prowadzącego dochodzenie z ramienia arcybiskupa jest zgromadzenie informacji ze wszystkich możliwych źródeł i podjęcie dalszych działań zgodnie z procedurami.

4. Czego zawsze należy unikać

Choć wśród zarzutów można spotykać zarówno autentyczne przypadki przestępstw jak i nieprawdziwe oskarżenia, a nawet prowokacje, należy zrobić wszystko, aby od początku stworzyć atmosferę wzajemnego zaufania i spokoju, wykluczając wszelką agresję czy gwałtowne reakcje (nawet gdyby wydawały się usprawiedliwione).

Należy unikać wszystkiego, co miałyby pozór działań mających na celu wyciszenie lub zatuszowanie sprawy, a nie prowadziłyby do dojścia do pełnej prawdy.

5. Jak należy zachować się wobec małoletniego, zgłaszającego wykorzystanie seksualne

- * Potraktować małoletniego poważnie, nie lekceważyć jego słów.
- * Słuchać aktywnie, okazując współczucie i wsparcie. Nie okazywać szoku ani przerażenia w reakcji na usłyszane treści.
- * Nie wyrażać opinii i komentarzy (ani negatywnych, ani pozytywnych) na temat domniemanego sprawcy.
- * Zadawać pytania tylko w celu uściślenia, używać słów małoletniego, nie sugerować własnych słów, nie stosować pytań naprowadzających i wtrącających. Pozwolić małoletniemu mówić w sposób wolny, w jego własnym tempie.
- * Nie wyrażać przypuszczeń, sugestii, nie stawiać hipotez, nie przedstawiać alternatywnych wyjaśnień.
- * Nie dopytywać o dodatkowe informacje i o szczegóły, by nie prowadzić do ponowienia traumy.
- * Upewnić małoletniego, że postąpił właściwie, ujawniając problem i że on nie ponosi winy za zaistniałą sytuację.
- * Zapewnić małoletniego, że zrobi się wszystko, co możliwe, aby mu pomóc. Wyjaśnić, że trzeba będzie podzielić się usłyszonymi informacjami z kompetentnymi osobami.

Dlatego nie składać obietnic typu „obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć” czy „to pozostanie tajemnicą” itp. Pod koniec rozmowy poinformować małoletniego, co zamierza się dalej robić i komu będą przekazane uzyskane informacje.

- * Po rozmowie sporządzić notatkę, zawierającą przebieg rozmowy i podpisać się pod nią imieniem i nazwiskiem.
- * W przypadkach trudnych, niejasnych lub rodzących wątpliwości należy zwrócić się o pomoc i poradę do osób kompetentnych w archidiecezji.

Uwaga

Osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o wykorzystywaniu małoletniego, nie jest upoważniona do określania, czy nadużycie rzeczywiście miało miejsce. Jest to zadanie odpowiedzialnych organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana na dalszych etapach.

Należy działać bez zwłoki, zgodnie z procedurami ukazanymi w dokumencie.

ANEKS

ROZWINIĘCIE ZASAD BEZPIECZEŃSTWA W CYBERPRZESTRZENI

A. Zasady komunikacji internetowej

1. Konta na portalach społecznościowych, blogi, vlogi itp. osób duchownych, a także świeckich katolików zaangażowanych w działalność Kościoła **są traktowane jako publiczne.**

W związku z tym:

- a) Zakazuje się publikowania (bądź zachęcania do przesyłania sobie) treści o charakterze seksualnym, erotycznym, wulgarnym, poniżającym inne osoby, nakłaniającym do przemocy. Dlatego z wielką rozwagą należy również podchodzić do publikowania / udostępniania treści, które mogą wzbudzać dysonans poznawczy u potencjalnego odbiorcy, np. duchowny w samym stroju kąpielowym.
- b) Należy moderować również komentarze pod publikowanymi treściami, usuwając komentarze wulgarne, seksualizujące, nakłaniające do przemocy, zawierające groźby karalne.
- c) Komunikacja z osobami małoletnimi powinna dotyczyć wyłącznie działalności duszpastersko-wychowawczej.
- d) Należy bezwzględnie przestrzegać zasad ograniczeń wiekowych i nie komunikować się za pośrednictwem mediów społecznościowych z małoletnimi, którzy założyli konta nielegalnie. W większości portali dolną granicą wiekową, od której można założyć konto jest ukończony 13 rok życia. Należy zadbać o to, by z troską podejść do rodziców takich osób i uświadomić o zagrożeniach które mogą wynikać z tak wczesnej 'inicjacji social media' w życiu młodego człowieka.
- e) Należy zachować roztropność w komunikacji prywatnej zwłaszcza z osobami poniżej 18 roku życia i zachęcać do tworzenia relacji w świecie rzeczywistym. W relacjach tych należy uwzględnić diecezjalne wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w świecie rzeczywistym i stosować je odpowiednio do świata wirtualnego.

2. Grupy zakładane w mediach społecznościowych mają mieć cel duszpasterski, ewangelizacyjny lub/i formacyjny. Mogą być one też tworzone w celach organizacyjnych usprawniających pracę z młodzieżą. Uzasadnieniem do tworzenia grup zamkniętych i tajnych jest wyraźne wskazanie duszpasterskie przełożonych lub pozwolenie na ich prowadzenie.

- a) Tworzenie grup dla osób małoletnich musi się odbywać za zgodą opiekunów prawnych tych osób
- b) Grupy powinny być moderowane co najmniej przez dwie osoby dorosłe
- c) Grupa powinna zostać zapoznana z netykietą

3. W relacjach panujących w grupie należy przestrzegać wytycznych opisanych w punkcie 1a oraz moderować zachowania podopiecznych, kasując nieodpowiednie wypowiedzi i przeprowadzając rozmowę dyscyplinującą z ich autorem.

4. Należy zachęcać do budowania relacji w świecie rzeczywistym, jednocześnie uświadamiając młodzieży [dorosłym też], że tylko takie relacje pozwalają na zbudowanie umiejętności społecznych, potrzebnych w dorosłym życiu.

5. Duchowni, wychowawcy, rodzice – jako wzór dla młodzieży – powinni bardzo ostrożnie podchodzić do publikacji oraz udostępniania treści których źródła nie są pewni, lub nie mogą zweryfikować jego legalności. Również w pracy duszpasterskiej, nie powinno dochodzić do sytuacji gdy, np. w trakcie katechezy w szkole, katecheta/osoba duchowna, odtwarza treści z

niepewnych/nielegalnych źródeł. Przy tym warto, by na poziomie diecezjalnym zadbać o podstawowe szkolenia z praw autorskich w Internecie.

6. Identyfikatory on-line (np. adres e-mail), profile społecznościowe osób duchownych, powinny jasno określać że są to osoby duchowne. Sam wizerunek jest już formą komunikacji.

7. Komunikacja w internecie [w dowolnej formie] powinna być wykonywana, z poszanowaniem ogólnej wartości Języka Polskiego, zarówno w pisowni jak i wymowie.

8. Prowadzone strony/profile publiczne/kanały [np. na youtube], powinny być aktualizowane regularnie, z troski o odbiorcę. W związku z tym, zachęca się do tworzenia podstawowych planów i 'kampanii'. Może to też stanowić przyczynek, to zachęcenia młodzieży do wartościowej, twórczej obecności w Internecie.

B. Ochrona przed szkodliwymi treściami.

1. W sytuacji gdy dzieło wychowawcze wymaga zapewnienia dostępu małoletnim do Internetu, urządzenia muszą posiadać zabezpieczenia uniemożliwiające dostęp do treści szkodliwych (zwłaszcza pornografii).

2. Na terenie dzieła wychowawczego dostęp małoletniego do Internetu możliwy jest wyłącznie pod nadzorem pełnoletniego członka personelu.

a) Jeżeli na terenie dzieła istnieje dostęp do sieci bezprzewodowej, sieć powinna być tak zabezpieczona (np. ukryta) by jedynie upoważnione osoby lub/i urządzenia miały dostęp do Internetu.

b) Komputery oraz inne urządzenia [np. mobilne, jak tablety] powinny mieć ogólnie nałożone ograniczenia dla użytkowników (tzw. konto dziecka). Konta administracyjnie bezwzględnie muszą być zabezpieczone hasłami, trudnymi do odgadnięcia; w systemach android, tabletów/smartfonów dostępnych dla młodzieży, należy rozważyć instalację oprogramowania typu 'FamilyLink'.

3. Upoważniony do nadzoru członek personelu ma obowiązek informowania małoletnich o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu oraz zasadach komunikacji zapośredniczonej przez Internet (ochrona danych, netykieta, zakaz cyberprzemocy).

4. Materiały edukacyjne dotyczące zasad bezpiecznego korzystania z Internetu oraz zasad komunikacji zapośredniczonej przez Internet powinny być sformułowane w sposób zrozumiały dla podopiecznych oraz regularnie aktualizowane, przy możliwie największym udziale młodzieży.

5. Wyznaczony członek personelu zapewnia, by na wszystkich komputerach oraz innych urządzeniach (np. tabletach) na terenie dzieła wychowawczego z dostępem do Internetu było zainstalowane, aktualizowane i poprawnie skonfigurowane:

- * oprogramowanie filtrujące treści pornograficzne
- * oprogramowanie monitorujące korzystanie z Internetu (zastępczo dopuszcza się prowadzenie innych działań monitorujących)
- * oprogramowanie pozwalające na zdalny dostęp do komputerów [np TeamViewer]
- * oprogramowanie antywirusowe
- * oprogramowanie antyspamowe
- * firewall

6. Wyznaczony członek personelu dzieła wychowawczego okresowo sprawdza, czy na komputerach z dostępem do Internetu nie znajdują się szkodliwe treści (pornografia, seksting, grooming, groźby karalne, wulgaryzmy, promocja zachowań szkodliwych – zaburzeń odżywiania, przemocy, samobójstw, cięcia się, zażywania narkotyków, picia alkoholu, dopalaczy,

‘party drugs’ itp.). W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści ustala, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania. Informację o zdarzeniu przekazuje przełożonemu. Należy też ustalić, czy ‘zawiniła’ nieprawidłowa konfiguracja urządzeń / systemu i zasięgnąć opinii specjalisty, by poprawić bezpieczeństwo.

W sytuacji opisanej powyżej pedagog, psycholog, lub inna upoważniona osoba poinformowała uprzednio rodziców o rozmowie, przeprowadza z małoletnim rozmowę na temat bezpieczeństwa lub/i dopuszczalnych zachowań w internecie.

Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy zostanie uzyskana informacja, że doszło do krzywdzenia dziecka/dzieci, należy podjąć interwencję zgodną z zasadami ogólnymi opisanymi w niniejszym dokumencie.

7. Na terenie dzieła wychowawczego nakazuje się ustalenie zasad korzystania przez dzieci ze smartfonów/telefonów komórkowych. Jest to niezbędne, ponieważ zgodnie z badaniami instytutu NASK, dominującym źródłem dostępu polskich dzieci i młodzieży do Internetu jest smartfon. Proponowane działania:

- a) Egzekwowany zakaz korzystania ze smartfonów na terenie dzieła wychowawczego, połączony z zapewnieniem podopiecznym kontaktu z rodzicami. Zaleca się, by zakaz obejmował też personel w możliwie najszerszym zakresie, tak, by młodzież miała skąd czerpać przykład.
- b) Okresowa, regularna edukacja rodziców podopiecznych w zakresie zasad bezpiecznego korzystania z Internetu oraz zasadach komunikacji zapośredniczonej przez Internet, ze szczególnym zwróceniem uwagi na problem zagrożeń związanych z seksualizacją, w formie wykładów specjalistycznych, z warsztatami.
- c) Przedstawienie rodzicom aplikacji ‘Family Link’ lub innej aplikacji zapewniającej kompleksową kontrolę rodzicielską wraz z podstawowym szkoleniem dotyczącym konfiguracji aplikacji.

8. Rodzice, wychowawcy, personel, [itp.] powinni:

- a) znać klasyfikację PEGI, oraz umieć wyjaśnić młodzieży/dzieciom co ona oznacza
- b) znać podstawowe określenia związane z światem wirtualnym, by umieć usłyszeć i w porę zareagować
- c) znać podstawy zagrożeń związanych z niekontrolowanym dostępem dzieci/młodzieży do Internetu (za pośrednictwem zarówno urządzeń mobilnych, jak stacjonarnych), takich jak: uzależnienia behawioralne, pornografia, seksualizacja, grooming
- d) potrafić wskazywać zdrowe, konstruktywne sposoby korzystania z Internetu i urządzeń mobilnych jako takich.

DEKLARACJA

Respektowania „Wytycznych”, dotyczących ochrony dzieci i młodzieży w Archidiecezji Poznańskiej

Poniższą deklarację winna podpisać – po uprzednim zapoznaniu jej z treścią dokumentu, wynikających z niego obowiązków, procedur i konsekwencji prawnych – każda osoba, która podejmuje w Archidiecezji Poznańskiej jakąkolwiek odpowiedzialność wobec dzieci i młodzieży.

Księża diecezjalni i osoby konsekrowane składają deklaracje w Kurii Metropolitalnej w Poznaniu, natomiast osoby świeckie składają ją na ręce bezpośredniego przełożonego w miejscu pełnienia ich posługi.

Wszystkie kościelne podmioty prawne zatrudniające takie osoby zobowiązane są do przechowywania deklaracji jako wewnętrznej dokumentacji zgodnie z obowiązującymi przepisami RODO.

Ja,

podejmujący pracę z dziećmi i młodzieżą, oświadczam, że zapoznałem się z dokumentem „Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w Archidiecezji Poznańskiej”, rozumiem jego treść i wynikające z niego obowiązki, opisane procedury i konsekwencje prawne.

Przyjmuję do wiadomości, że nieprzestrzeganie „Wytycznych dotyczących ochrony dzieci i młodzieży w Archidiecezji Poznańskiej” będzie traktowane jako poważne naruszenie moich podstawowych obowiązków związanych z powierzoną mi odpowiedzialnością, z wszystkimi wynikającymi dla mnie konsekwencjami określonymi przez prawo kanoniczne i państwowe, co potwierdzam własnoręcznym podpisem.

(własnoręczny podpis)

Miejsce i data:

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	3
II. PRIORYTETY DZIAŁAŃ.....	4
III. PRZEMOC NA TLE SEKSUALNYM WOBEC MAŁOLETNICH	5
IV. ZASADY PREWENCJI	10
A. Zasady ogólne.....	10
B. Indywidualne spotkania z małoletnimi.....	10
C. Podróże, wycieczki i inne wyjazdy	11
D. Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni.....	12
V. OCHRONA PRAWNA DZIECI I MŁODZIEŻY	14
A. Regulacje prawne – prawo polskie.....	14
B. Regulacje prawne – prawo kanoniczne	16
VI. PROCEDURY POSTĘPOWANIA	17
A. Procedura postępowania kanonicznego w konkretnych przypadkach	17
B. Procedura postępowania wobec konkretnych oskarżeń i zarzutów	21
ANEKS.....	24
DEKLARACJA.....	27